

DEOSEBIREA ÎNREGISTRĂRILOR AUDIO ȘI/SAU VIDEO DE ALTE MIJLOACE PROBANTE ÎN PROCESUL CIVIL

Lora BADAN-MELNIC

Catedra Științe Administrative

In this article is presented the characterization of video and audio registrations on of these differences from probe methods from other methods previewed by procedural civil law in the Republic of Moldova. The information is divided chapters that distinguish the audio-video registrations of latch metres trial proof instrument category in particular, that permit the familiarization of that phenomena in it's scientific complexity of place and significance specification of the proves within the system and trail prove process in the context of legislation and practice of justice from the Republic of Moldova.

Fiind cele mai primăvăratice mijloace probante în procesul civil, înregistrările audio și/sau video necesită o studiere și o reliefare a caracteristicilor distinctive față de celelalte mijloace probante. Faptul necesității de diferențiere a stat la baza izvoarelor materiale de drept care au condiționat includerea lor în reglementările legale pentru a nu se disputa între cele două alternative de atribuire a lor fie la categoria de înscrisuri, fie la cea de bunuri materiale. Cunoașterea caracteristicilor acestor elemente ale probației (aplicabilitate sporită, relevanță în prezentarea informației, facilitate de operare, durabilitate, precizie etc.) ne obligă într-un fel la o analiză comparativă a acestora cu celelalte mijloace probante, fapt ce ne va ajuta enorm la o înțelegere în detaliu și corectă a înregistrărilor audio și/sau video ca mijloace probante.

Punerea în evidență a specificului înregistrărilor audio și/sau video se face posibilă doar raportând acest mijloc la fiecare din celelalte menționate exhaustiv în legislația procesual civilă în vigoare din Republica Moldova. În cele ce urmează vom grupa, distinct, deosebirile respective după cum urmează.

În ceea ce privește explicațiile părților și ale altor participanți la procesul civil și depozițiile martorilor, este lesne de desprins caracterul personal al acestor două categorii de mijloace de probă, deci le vom analiza concomitent în raport cu înregistrările audio și/sau video:

✓ cea mai evidentă delimitare a acestor mijloace constă în faptul că explicațiile părților și ale altor participanți la proces, precum și depozițiile martorilor, sunt relatate de către persoane care fie erau prezente în circumstanța examinată de instanță, fie li s-au făcut cunoscute împrejurările prin diverse modalități, existând astfel pericolul de a ascunde adevărul, pe când înregistrările audio și/sau video, datorită caracteristicilor lor de a fi construite prin imprimarea imaginilor, utilizând caracteristicile impulsurilor electromagnetice de a se imprima pe banda magnetică pentru a conserva și reține informația, sunt mai greu de falsificat, necesitând o stăruință intelectuală enormă;

✓ nu este clară poziția legiuitorului referitor la situația în care deținătorul mijlocului audio și/sau video (independent dacă ne referim la cel care a efectuat înregistrarea sau la o altă persoană care o deține legal sau ilegal) refuză de a o prezenta în instanța de judecată, cu atât mai mult dacă se știe cu exactitate că aceasta există; pe când în cazul depozițiilor martorilor, legea obligă, sub sancțiunea răspunderii penale, depunerea declarațiilor, cu excepția persoanelor indicate la art.134 CPC, care au dreptul legal de a refuza. Considerăm că era cazul ca legiuitorul să includă o specificare legală, clară în sensul unei eventuale obligativități sau, din contra, de prezentare în instanță a înregistrării la cererea persoanei cu interes. Or, discreția care se lasă în acest caz creează în aparență două alternative: 1) analogia reglementărilor referitoare la depunerile de declarații; 2) libertatea persoanei ce stăpânește înregistrarea de a o prezenta sau nu în instanță;

✓ spre deosebire de probele de proveniență personală, care foarte ușor pot fi falsificate prin expunere eronată intenționat sau neintenționat, prin denaturare etc., înregistrările audio și/sau video au un grad de protecție mult mai ridicat, fiind relativ imposibilă falsificarea lor prin diferite metode (montaj, suprapunerea de imagine și sunet etc.); mai mult decât atât, sunt necesare careva aptitudini intelectuale, de care cea mai mare parte din cetățeni nu dispun;

✓ de regulă, prin înregistrările audio și/sau video se pot aduce probe imediate, aceasta dacă nu se iau în calcul situațiile de copiere sau montare de bună-credință în scopuri artistice sau de altă natură, pe când în cazul probelor aduse prin mijloace personale eventualitatea celor imediate este la fel de mare ca și a celor mediate;

✓ înregistrările audio și/sau video se invocă în instanță de cele mai multe ori pentru a proba direct anumite circumstanțe legate de raportul juridic material litigios, iar explicațiile participanților și declarațiile martorilor pot prezenta mai frecvent probe indirecte, deoarece riscul neadmiterii este mai puțin costisitor în ultima categorie de situații.

Pentru justa soluționare a unei cauze, sunt solicitate frecvent efectuarea de expertize de autentificare a înregistrărilor audio și/sau video, de filtrare a zgomotelor și de identificare a persoanelor pe baza vocii și vorbirii înregistrate pe diferite suporturi magnetice. De aceea, necesitatea delimitării concluziilor expertului de înregistrările audio și/sau video este una rațională. Pe de altă parte, este necesară și stabilirea unei legături între aceste două categorii de mijloace probante, din considerentul pasibilității de precedare a uneia de către alta, pentru cazurile în care probele aduse prin înregistrări audio și/sau video trezesc îndoieli pentru instanța de judecată, din oficiu, sau la sesizarea din partea participanților și asupra autenticității acestora urmează să se pronunțe o persoană specializată în domeniul respectiv (expert). De menționat că în aceste situații vom fi în prezența a două mijloace de probă distincte, care, însă, vor avea o interdependență vădită. În cele ce urmează ne propunem tratarea unor delimitări între înregistrările audio și/sau video și rezultatele expertizei:

✓ înregistrările audio și/sau video pot fi efectuate, invocate și prezentate de orice persoană interesată în acest sens care le-a obținut prin implicare efectivă sau le-a obținut de la o altă persoană, pe când actul de expertiză și, respectiv, concluziile investigației în acest sens pot fi prezentate doar de către o persoană ce dispune de cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului artizanal etc., care se desemnează de către instanța de judecată printr-o încheiere. În plus, atât lucrul efectiv, cât și prezentarea probei prin această modalitate se pune cu strictețe pe seama persoanei desemnate. Observăm, deci, diferența de subiect;

✓ informația adusă prin concluziile expertului are în tot cazul o materializare în formă scrisă ce se conține în raportul de expertiză, iar în cazul înregistrărilor audio și/sau video modalitatea este diferită, având suportul material exprimat în banda magnetică care diferă ca modalitate grafică atât după procedura de fixare, cât și după forma de percepție;

✓ în aceeași ordine de idei vom menționa că raportul de expertiză se anexează la dosar în varianta originală, pe când examinarea înregistrărilor necesită o consemnare detaliată și transparentă în procesul-verbal al ședinței de judecată;

✓ concluziile expertului sunt influențate de caracterul lor subiectiv care admite o posibilitate de eroare sporită din două considerente: 1) necunoașterea suficientă a materiei în sensul solicitat; 2) introducerea intenționat greșită a unor informații în raportul de expertiză din diverse motive (de interes sau condiționate de acte de corupție), fapte care, datorită caracterului obiectiv al conținutului înregistrărilor audio și/sau video, se exclud;

✓ legea permite corectarea și completarea informațiilor din raportul de expertiză prin intermediul modalităților colegiale, repetate, suplimentare de expertiză, ceea ce dă o natură flexibilă acestor categorii de mijloace, pe când înregistrările audio și/sau video cunosc o modalitate fixă, iar completarea sau modificarea lor se poate face doar prin modalități tehnice deosebite;

✓ concluziile expertului au în tot cazul caracter mediat, iar înregistrările audio și/sau video sunt, de regulă, imediate (cu nuanțele specificate anterior).

Diferența dintre înscrisuri și înregistrările audio și/sau video interesează în primul rând pentru a se putea determina la care dintre aceste două categorii de mijloace de probă se pot atribui fotografiile, din moment ce legea procesual civilă nu face nici o mențiune în acest sens, ceea ce determină complicații la modul de examinare a lor și la contestabilitatea acestora. Avem părerea că fotografiile sunt o categorie a înregistrărilor audio și/sau video, anume în modalitate video, deoarece se exprimă într-o modalitate grafică, statică, care permite încadrarea amplă și complexă a unui pasaj de circumstanță a raportului juridic material litigios sau a efectelor acestuia. Fapt care nu este posibil în cazul înscrisurilor, inclusiv în modalitatea de desen, schiță, machet etc. De fapt, atribuirea fotografiei la una dintre categoriile de mijloace probante necesită un studiu aprofundat și distinct, așa încât importanța acestei încadrări se regăsește ca necesitate într-o diversitate varietate de condiții și efecte referitoare la prezentarea lor în instanța de judecată. O investigație în acest sens se proiectează pentru o ulterioară publicație.

În cele ce urmează propunem spre atenția cititorului următoarele criterii de diferențiere a înregistrărilor audio și/sau video de înscrisuri:

– dacă în cazul înscrisurilor totdeauna este vorba despre exprimarea voinței celor care le întocmesc, fiind imposibilă o construcție grafică dincolo de voința executantului, în cazul înregistrărilor audio și/sau video scopul și voința sunt înarmate mai puțin orientat, în unele cazuri chiar accidental, fiind posibilă surprinderea

unor momente neprevăzute și scontate. Acest criteriu de voință determină, de fapt, și implicarea elementului specific înscrisurilor, unde cel de rea-credință poate manipula, inclusiv, și voința exprimată și certificată a altor persoane, modalitatea fiind exclusă pentru categoria de înregistrări nepreconizate. Am vrea, de fapt să menționăm că în cazul în care înregistrarea se face intenționat, cel care o efectuează la fel poate să determine un conținut în favoarea sa prin inducerea în eroare a persoanelor înregistrate;

– o altă diferență rezidă în modalitatea de examinare care, în cazul înscrisurilor, se face prin citire publică a informației de către instanță sau altă persoană implicată cu interes, iar pentru înregistrările audio și/sau video este necesar utilaj tehnic special pentru a se reproduce conținutul acestora, nu și pentru fotografiile care se prezintă în variantă imprimată. Interesează, totuși, categoriile la care vor fi atribuite mijloacele care urmează să fie proiectate din moment ce acestea necesită la fel aparataj special, precum și cele obținute prin fotocopiere, scanare etc. Suntem de părere că în aceste situații criteriul se va aplica în funcție de mijlocul original de pe care s-a făcut cel derivat, utilizându-se modalitățile tehnice respective, deci ele vor fi considerate înscrisuri;

– legea impune prezentarea înscrisurilor în original, pe când înregistrările nu au această condiție (deși în concursul dintre o copie și un original al înregistrării prioritate se va da, evident, originalului);

– păstrarea acestor mijloace se face în condiții diferite, datorită specificului material al acestora. Astfel, înscrisurile se anexează la dosar, pe când înregistrările audio și/sau video, la fel ca și bunurile materiale, au condiții de păstrare specificate în lege;

– verificarea înscrisurilor se face prin intermediul unei expertize grafologice, iar expertiza în cazul înregistrărilor audio și/sau video are o altă natură (de cele mai multe ori aceasta se pune pe seama instituțiilor criminalistice).

În cele din urmă, avem a deosebi înregistrările audio și/sau video de bunurile materiale, ținând cont de faptul că până la introducerea înregistrărilor ca mijloace individuale în legislație, unii autori¹ încadrau înregistrările în această categorie de mijloace. Atribuirea lor în felul următor avea raționamentul unei caracteristici a înregistrărilor audio și/sau video ce denotă similitudine cu bunurile materiale. În cele ce urmează propunem următoarele distincții între cele două categorii de mijloace probante:

a) bunurile materiale se prezintă în instanță doar cu efortul colectării, fără a fi necesară o intervenție anterioară din partea persoanei interesate, deoarece natura lor este firească și ele se prezintă intact, așa cum există în lumea înconjurătoare; în ce privește înregistrările audio și/sau video, acestea presupun un efort caracterizat prin elemente tehnice, a căror inexistență atrage și inexistența mijlocului de probă;

b) informația conținută pe bunurile materiale se referă la forma acestora, unele caracteristici calitative sau cantitative, urme conținute pe ele etc., fapt care de cele mai multe ori le face ca mijloace de probă indirecte; înregistrările audio și/sau video, însă, conțin informații care prezintă pasaje auditive sau vizionabile ce oferă instanței date relativ complete și suficient de importante, de regulă, în calitate de mijloace directe de probă;

c) bunurile materiale nu se pot invoca în instanță ca probe mediate, deoarece acestea se prezintă așa cum există ele în natură; înregistrările audio și/sau video, chiar dacă de cele mai multe ori sunt probe imediate, pot cunoaște și varianta mediată (copiile sau montajele de pe înregistrări);

d) examinarea înregistrărilor audio și/sau video se face fie în ședința de judecată, fie într-o altă încăpere special amenajată în acest sens; bunurile materiale se examinează în ședință dacă prezentarea lor este posibilă, iar dacă nu este posibilă (din cauza parametrilor, a unor caractere speciale, ca: miros, formă, caracter animat etc.), se examinează la locul aflării lor printr-un act special de cercetare la fața locului și nu este necesară o încăpere specială în acest sens;

e) bunurile materiale, de regulă, se expertizează dacă este necesară cunoașterea particularităților acestora sau depistarea de urme pe acestea; înregistrările audio și/sau video atrag necesitatea efectuării unei expertize doar dacă trezesc îndoieli pentru instanță sau se contestă de alți participanți decât cel care a prezentat înregistrarea audio și/sau video.

Importanța delimitărilor la care am făcut referință mai sus este vădită, inclusiv pentru considerentul scoaterii în relief a fotografiilor și atribuirii acestora unei categorii concrete de mijloace de probă, la fel și pentru stabilirea unor criterii nete de reliefare a înregistrărilor audio și/sau video pe fonul tuturor mijloacelor de probă. Prin intermediul acestor deosebiri s-au scos în evidență caracterele specifice ale înregistrărilor audio și/sau video, ceea ce folosește la consolidarea conceptului teoretic al acestora.

¹ Трушников М.К. Гражданский процесс. - Москва, 2004, с.245.